

УДК 338.242.2

Л.Я. Малюта, канд. економ. наук, доц., С.С. Кровіцький

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

L.Y. Maliuta, Ph.D, Assoc. Prof., S.S. Krovitskiy

ECONOMIC SECURITY OF AN ENTERPRISE AND ENTREPRENEURSHIP

На сучасному етапі розвитку економіки України посилюється дестабілізація в усіх її сферах. Однією з важливих передумов розвитку підприємства та підприємництва є забезпечення їх економічної безпеки. Завдяки оцінці рівня економічної безпеки підприємства можна проаналізувати ефективність діяльності організації, виявити її проблемні ділянки та попередити також можливі загрози для бізнесу, що можуть виникнути у майбутньому.

В ринковій економіці підприємства функціонують в умовах невизначеності та непередбачуваності – виникають різні небезпечні явища у підприємстві: спад виробництва, недобросовісна конкуренція, шахрайство, корупція, рейдерство, недосконале комерційне законодавство, криміналізація суспільства, влади та бізнесу, тощо. Все це вимагає формування системи економічної безпеки як держави в цілому, так і окремих суб'єктів господарювання.

Як відомо, економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого – є складовою частиною економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіоном, державою.

Поняття «економічна безпека» пройшло чимало переосмислень у зв'язку зі зміною умов зовнішнього середовища і з урахуванням факторів, які зумовлюють процеси управління. Вперше дане поняття почало застосовуватися на Заході у зв'язку зі зростанням проблеми обмеженості ресурсів та розпадом колоніальної системи, що призвело до порушення традиційних зв'язків між постачальниками ресурсів, життєво необхідних індустріальним суспільствам.

Останнім часом спостерігається відтворення системи безпеки, в якій провідна роль відводиться державі. Своєю чергою, на мікрорівні економічна безпека проявляється в забезпеченні нормальної і стабільної діяльності окремого суб'єкта господарювання, попередженні витоку інформації із його системи.

Економічну безпеку підприємства (ЕБП) можна трактувати по-різному, опираючись на основні підходи, які викристалізувались у процесі розвитку даного поняття. Розглянемо, зокрема, більш детально кожен із них:

– як захист проти економічних злочинів. Дуже часто забезпечення економічної безпеки підприємства зводять до протистояння, захисту від різного роду економічних злочинів (крадіжки, шахрайство, фальсифікації, промислове шпигунство тощо). Поза сумнівом, ці загрози дуже важливі і повинні постійно аналізуватися і враховуватися, але зводити економічну безпеку підприємства лише до такого трактування не можна. Дане поняття є значно ширшим і багатограним;

– як стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Як відомо, підприємство – це перш за все – об'єкт економічних відносин. Тому, кожен власник ставить за результат діяльності – досягнення поставленої ним мети, яка, як правило, носить економічний характер;

– як стан ефективного використання ресурсів або потенціалу. Підхід, який намагається уникнути вживання поняття загрози у визначенні економічної безпеки

підприємства, базується на економічних поняттях досягнення мети, функціонування підприємства, тобто є ресурсно-функціональним підходом;

– як наявність конкурентних переваг. Підхід, прихильники якого вважають, що наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням забезпечать йому певний рівень економічної безпеки. Але сам факт наявності переваг і потенціалу, без їх використання і реалізації, не гарантує підприємству економічної безпеки;

– як реалізація і захист економічних інтересів. Даний підхід є відносно новим, він базується на реалізації і захисті економічних інтересів підприємства і визначає ЕБП як захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, тобто захист підприємства, його кадрового і інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку, який забезпечується системою заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційно-технічного і соціального характеру.

Таким чином, аналіз підходів щодо трактування поняття «економічна безпека підприємства, кожне з яких зі своїх позицій розкриває його природу, дозволяє виділити в них найбільш істотні твердження:

- велика частина авторів під економічною безпекою підприємства розуміють стан потенційної жертви, об'єкту небезпеки;

- економічна безпека підприємства доволі часто розглядається як здатність підприємства ефективно використати ресурси та наявні ринкові можливості в умовах цілеспрямованої руйнуючої дії ззовні або із самого підприємства;

- економічна безпека підприємства – поняття системне, це властивість підприємства, побудованого на принципах стійкості, саморегуляції, цілісності. Економічна безпека підприємства покликана захистити кожну з цих властивостей, оскільки руйнівна дія на будь-яку з цих властивостей приведе до ліквідації підприємства в цілому;

- економічна безпека підприємства розглядається як вирішальна умова забезпечення підприємницької діяльності;

- економічна безпека підприємства в абсолютному своєму виразі – відсутність небезпек і загроз;

- існує припущення, що вплив загроз можна нейтралізувати в повній мірі, але у більшості випадків, це можливо лише частково;

- елементом майже всіх понять виступає загроза, як реальна ознака небезпеки. Причому загроза в цьому контексті набуває якості сутнісної характеристики.

На основі аналізу всіх підходів і розкриття змісту економічної безпеки підприємства виявляється, що загроза і боротьба з нею є суттю забезпечення самої безпеки. Отже, безпека в початковому і в найзагальнішому сенсі слова – це стан, при якому підприємству не загрожує небезпека, а існує захист від усіх можливих небезпек. Але для кожного суб'єкта господарювання бути в безпеці зовсім не означає функціонувати без небезпек. Останні існують завжди або майже завжди і в певних межах можуть навіть мати позитивне значення, вони стають однією з причин необхідної активності підприємства. Небезпеки, проблеми, труднощі не тільки неминучі в діяльності підприємства, але у деякій мірі й корисні, оскільки вони відіграють також і мобілізуючу роль у його роботі.